

Tür: Araştırma Makalesi

Kabul Tarihi: 15 Ekim 2024

Gönderim Tarihi: 8 Temmuz 2024

Yayımlanma Tarihi: 26 Aralık 2024

Atıf Künyesi: Kaplan, Hacer (2024), "Bilge Karasu'nun "Gece" Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme", *International Journal of Turkish Academic Studies (TURAS)*, C. 5, S. 2, s. 68-79

"BİLGE KARASU'NUN "GECE" ADLI ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME"

Hacer KAPLAN¹

 10.54566/turas.1512620

ÖZ

Bilge Karasu, anlatılarında imgeye önem verir ve gerçek olayları örtülü bir anlatımla ifade eder. Yazar, tema ile imgeyi bütünler. Olaylar, kişiler, zaman, uzam kavramları imgesel ifadelerde anlam bulur ve dış dünyadan uzaklaşır. Anlam, gerçeklerin karanlık derinliğinde kaybolurken somut ve soyut bütünlenir okuyucu zihninde gerçek algısı değişir. Gece adlı anlatıda dış dünya, insanın umutları ve korkuları parçalar halinde cümleler içine gizlenir. Birçok siyasi, sosyal ve kültürel olaylar, imgesel ifadelerle anlatılır. Gece adlı anlatıda olaylar kesitler halinde sıralanır ve dipnot adı altında bazı bilgiler verilir. Bu bilgiler bazen bir olayı, bazen bir durumu, bazen de yazar anlatıcının psikolojisini betimler. Bu çalışmada Gece adlı anlatının imgesel değerleri analiz edilmiş, imgenin

¹ Dr., Yeşilyurt Halk Eğitim Merkezi, hacerkaplan2377@hotmail.com, ORCID 0009-0009-9308-7937

gerçeklerle olan yakınlığı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Bilge Karasu, Gece, imge, umut, korku.

A REVIEW ON BİLGE KARASU'S NOVEL CALLED "NIGHT"

ABSTRACT

Bilge Karasu gives importance to the image in her narratives and expresses real events with a covert expression. The author integrates theme and image. The concepts of events, people, time and space find meaning in imaginary expressions and move away from the outside world. While the meaning is lost in the dark depth of the facts, the concrete and the abstract are integrated and the perception of reality changes in the mind of the reader. In the narrative called Night, the outside world, the hopes and fears of man are hidden in sentences in fragments. Many political, social and cultural events are embodied in words with the tolerance of abstract meaning. In the narrative called Night, the events are listed in sections and some information is given under the name of footnotes. This information sometimes describes an event, sometimes a situation, and sometimes the psychology of the author and narrator. In this study, the imaginary values of the narrative called Night were analyzed and the closeness of the image with the realities was revealed.

Keywords: Bilge Karasu, Night, image, hope, fear.

GİRİŞ

Bilge Karasu (1930-1995), son dönem yazın dünyasında felsefeci ve edebiyatçı kimliğiyle tanınır. 1930'da İstanbul'da doğan ve Musevi bir ailenin çocuğu olan Bilge Karasu, Şişli Terakki Lisesi'ni ve ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirir, bir süre Ankara Radyosu'nda çalışır, 1962'de kazandığı bursla Avrupa'da çeşitli ülkelerde bulunur. Türkiye'ye döndükten sonra Hacettepe Üniversitesi'nde uzman olarak görev alır ve çeşitli yaynevlerinde çevirmenlik yapar. Türk öykücülüğüne yeni bir bakış açısı kazandıran yazar, 14 Temmuz 1995'te pankreas kanseri tedavisi sürerken Hacettepe Üniversitesinde yaşama veda eder.

Yazar, Türk öykücülüğünde sesini duyurmasına rağmen "Gece" adlı romanıyla anlatı dünyasında farklı bir yer edinir. Yakın tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel olayları imgesel değerlere dönüştürerek anlatan yazar, okuyucunun zihninde gerçeklerin anlamını yok eder ve okuyucuya yeni anlamlar, dış dünyaya da yeni kimlikler kazandırır. Bireyin iç dünyasını, korkularını, kendisiyle ve dış dünyayla olan çatışmasını izlek olarak belirlerken kapalı, mecazlı ve sanatlı söyleyiş tercih eder.

Postmodern anlayışın bir temsilcisi sayılan yazar, bireyin inanç ve inançsızlığını bir üst

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

kurmacaya taşırken insan ruhunun parçalanmış yapısını kurmaca içinde tekrar kurgular ve bireyin kaçışını hazırlar. Anlatılarda dili kullanma biçimi, kapalı, ağır ve mecazlı söylemleri de onu yazın dünyasından uzaklaştırır.

“Bununla birlikte yazarın metinlerinin dilinin zorluğu ve kullandığı kapalı üslubun da edebiyat araştırmacılarının yazarın edebiyatıyla ilgilenmekten uzak durmasında bir rolü olduğu barizdir. Karasu'nun birey ve onun parçalı dünyasını ele alması, metinlerinin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Şurası açıktır ki Karasu'nun metinlerinin merkezinde her zaman için birey ve onun parçalı dünyası vardır.” (Hacımale, 2021:154).

Bilge Karasu, ruhun parçalanmışlığı ve kaçışının yanında sözcükleri de anlamsız kılar, ona göre doğru veya yanlış yoktur. Anlatılardaki hiçbir söylem, hiçbir şeyin karşılığı değildir. Yazarın bir üst kurgusu mantık, doğruluk ve yanlış kavramlarını yeniden kendi içinde tanımlamaya çalışır. Yazar geleneksel anlatı metinlerini geleneksel bakış açısından uzaklaştırır ve sözcüklerdeki anlam kaygısını yok eder. Bu anlayış, Postmodern yapıbozumcuların metnin anlamı nedir sorusuna verdikleri yanıtı hatırlatır.

“Postmodernist yapıbozumcular ise metnin anlamı nedir sorusuna hiçbir şey karşılığını verirler. Onlara göre her sözcük, sözcükler dizgesi ve sözcükleri göstergeye dönüştüren her söylem antitezine de tezi ile birlikte okura aktarır. Bu nedenle anlam ancak tez-antitez arasındaki diffrance (devingenlik, alan, boşluklar var olabilir. Başka bir deyişle hiçbir sözcük, dizge ya da söylemin bir anlamı bulunmaz. Anlam, değer ve ölçüler, metafiziğe dayalı gerçeklik geleneğinin ortaya çıkardığı logosun ürünleridir.” (Ecevit, 2001:63).

Bilge Karasu, kaçınılmaz yaşam yazgısına bambaşka doğrultularda duyularla algılanamayan değerler kazandırarak nesnel varlık tanımının sınırlarını aşar. Bu yeni tanımlamada varlık-yokluk, karanlık-aydınlık, kargaşa-düzen gibi tezat imgeler kullanır. Yazarın anlatılarında gerçeklik tamamen kaybolur ve dış gerçekliğin yerini benzetim alır. Yitirilen gerçeklik anlayışının bir sonucu olan benzetimde gerçek-hayal birbirine karışır ve gerçeklik olgusuna yüklenen anlam, anlaşılmazlığı beraberinde getirir.

“Karasu yazdıklarının zor anlaşılır olduğunu kendisi de kabul etmektedir. Bunun farklı bir tarz olduğunu ve okundukça alışılıp yadırganmayacağını söyler. Aslında anlattıkları herkesin islediği konulardır fakat ona göre orijinalite farklı konulara yönelmek değildir. Söylenenleri tekrar tekrar söylemenin bir yazarın özgünlüğüne zarar vermeyeceğini asıl meselenin en güzel söyleniş biçimini bulmanın gerekliliği olduğunu düşünmektedir.” (Alan,2005:11).

Bilge Karasu'daki bu anlam karmaşıklığı ve anlaşılmazlık, modern dönemden postmodern anlayışa geçişin bir sonucu olarak değerlendirilir. Modern insanın dış dünya ve gerçeklik algısı son dönem insanda yerini dış gerçeğine bırakır. Anlam bulanık, derin çıkmazdadır.

Evren bir benzetimden ibaret hipergerçekler merkezidir.

“Lash’ın da ifade ettiği gibi internet, televizyon, video, radyo, kamera, uydular, fotoğraf alanında yaşanan gelişmeler gerçekliği kendi kısıkağı altına alır. İletişimin bu “fazla yüklenmesi” sonucunda anlam, büyük ölçüde değer kaybına uğrar. Anlamı değer kaybına uğratan bu gelişmeler, gerçeklik konusunu da bulanıklaştırır.” (Akman,2017:30).

Teknolojik gelişmelerin etkili olduğu gerçeklik ve anlam yitirilmesi, günlük yaşamda son derece önemli bir durumdur çünkü gerçeküstü gerçeklerle sıradan gerçekler arasındaki sınırlar giderek yok olmakta ve sıradan insanların yaşamları bir benzetime dönüştürülmektedir. Simge, yazın dünyası için kendine yeni bir yazılım yaratma biçimidir. “Sanat ve edebiyatta ise simge, bir yaratım sürecidir. Zira sanatçı kendi ruhunun iz düşümünü, simgenin ortak dili ve anlam ağıyla eserlerine aktarır.” (Şahin, 2016:104)

Yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere simge, ruhun gerçek dünyaya aksinden başka bir şey değildir. Bu nedenle yazın dünyasında simge, özgürlük olarak düşünülür, yeni yazılımlarla yenedünyalar kurulur.

“Duygu, hayal ve düşünceyi anlatırken dilin çizdiği sınıra anlam itibariyle özgürlük kazandıran ‘söz’, varlığın gizli, farklı yanlarını açığa çıkararak önemli ve gerekli bir işlevi yerine getirir. Çünkü sözcükler her zaman duygu, düşünce ve heyecanları karşılayacak, taşıyacak kapsamda olamaz.” (Şahin, 2017:184).

Sözcüklerin anlam sınırını aşan bilinçaltı gerçekler, anlatıda da ifade edildiği üzere simgelere dönüşür ve soyuttan somuta geçiş sağlanır.

Bilge Karasu, geleneksel anlatı tarzını değişikliklere uğratarak anlamla anlaşılmağı bütünler ve hem öznel hem de nesnel düzlemde varlığın yapısını ve var olma amacını sorgular. Gece adlı anlatıda imgesel değerler oldukça yoğun kullanılmış ve gerçekler sürekli boyut değiştirmiştir.

A. Gece - Dil - Korku

“Gece” adlı anlatıda derin bir yalnızlık ve bu yalnızlığın egemen olduğu umutsuz bir çöküş vardır. Anlatıcı yazar, ruhunun bulanık derinliğinde somut yaşamın her türlü yazgısından şüphe içinde uzaklaşmaya hatta kaçmaya zorlanır. Çünkü somut olandan soyut olana geçişte, gerçeklerin değişime uğramasına tanık olurken ‘şüphe’ daima en gerçek olarak kalır.

Anlatıda ‘gece, dil, korku, şüphe, umutsuzluk, yalnızlık, kaçış, yazgı ve düzeltme’ sözcükleri birer imgesel değerdir.

“Gece yavaş yavaş geliyor. İniyor. Çukur yerlere dolmağa başladı bile. Oraları doldurup ovaya yayılmağa başlar başlamaz, her yer boza dönüşecek. Işıklar

yanmayacak bir süre. Ne çukurda ne düzde. Tepelerin aydınlığı, bir süre, yeter gibi görünecek herkese. Sonra tepeler de karanlıkta kalacak.” (s.17).

Anlatının giriş cümleleri, başkişi anlatıcı yazarın umutsuzluk ve karanlığı daha ilk başlarda bütünlediğini gösterir. Gerçek yaşamdan kopuk bu iki kavramın akış sürecinde her türlü varlığın birazdan yitileceğini haber veren “gece” simgesi, yaşamda tek canlı varlık ‘dil’i işaret eder. Yalnızlığın ifadesi olarak görülen dil, karanlıkta çözülür ve bütün olumsuzlukları görünür kılar.

“Karanlığın içinde, şimdilik yaşamını sürdürebilmiş gibi görünen tek şey, daha önce söyledik, dil... Dil, düzeltmenin şu yalnızlığını biliyor, söylüyor.” (s.24).

Dil, gecenin varlığını sürdürebilen tek varlık olarak tanımlanır çünkü dil, bilinçaltı düşüncenin somuta dönüştüğü bir görüntü dünyasıdır. Anlatıcı yazar ayrıca ‘gece’ nin ‘dil’i yok etmesinden de korku duyar;

“Daha doğrusu söyleyebiliyor; şimdilik. Gece gelip dilin üzerini de örttü mü, artık baykuşlardan başka bir şey uçmayacak gecenin içinde ya da yarasalardan başka...” (s.24).

Yazar, dili canlı tutabilmek için sözcükleri ifadelerin tanığı olarak kullanır ve sözcüklerle üst kurmacada somut bir dünya yaratır. Bilincin yitirildiği kurguda gerçekle düş yer değiştirir, düşsel dünyada yeni gerçekler gerçeküstü tanımlamalarla verilir.

“Kestirip atmak güç ya, kimi yazarın dilinde söyleyişin en incisini sözcüklerin birer ok gibi art arda fırlatılmasını sağlar; kimininkinde ise bir karasu gibi akış. Benim dilim çiçek dermek üzere eğilip kalkan bir gövdenin yumuşaklığına, dalgalanışına ulaşmalı.” (s.29)

Yukarıdaki anlatıda yazar, dili kullanma biçimini tanımlarken dildeki sert söylemlerin kendi biçiminde yok olması gerektiğini de söyler. Gecenin dildeki gerçekleri yitirmesi gerektiğini söyleyen başkişi anlatıcı yazar, kendini ve varlığını da yitirir. Öteki benliğin esiri olan kişilik, kendi derinliğindeki geleneksel değerlerin izlerinden çok fazla uzağa gidemez, gerçeklerin aynasında tekrar kendisiyle yalnız kalır. “Ancak insan ne kadar ötekilere/ötekileşen değerlere sürü halinde koşsa da içinde hep kanın sesini/geleneksel değerlerin sesini duyar” (Şahin, 2010:148).

Gecenin bittiği düzlemde ışığın hiçbir nesneyi, kavramı ya da varlığı aydınlatmadığını ve insanların asıl gerçeklere değil kendi istedikleri şekillere inandıklarını söyleyen başkişi, geceyi dilin varlığıyla tekrar betimler.

“İnsanlar, gitgide, istediklerine, dilediklerine inanmakla yetindiklerini, düşünüp tartmayı, ölçünmeyi, olanı biteni görmeğe çalışmayı yavaş yavaş bir yana ittiklerini daha fark etmiyorlardır belki de. Bunun farkına varmağa başladıklarında ise ortalık iyice kararmış olacak. Sabahları güneş yeniden doğar gibi olsa da ortalık yeniden

aydınlanır gibi olsa da gecenin karanlığı bütün bütün dağılmayacak hiç.” (s.33)

Anlatıda gerçeklerin her zaman karanlıkta örtülü kalacağı düşüncesi verilir çünkü insanların gerçekleri görmezden geldiği ifade edilir. İnsan bir gün aydınlığın bilgeliğini görse ve bunlara inansa da yalan gece olduğu sürece karanlığın örtük yüzü hiç aydınlanmayacaktır.

Gecenin hapsettiği bir başka tutsak ise korku’dur. Korku, karanlığın bir başka yansımasıdır. Ölümle gelen korku, gecenin işçilerinin alışması gereken bir kavramdır.

“Tek ceza, ölüm cezası.

Bu adam işçilerden her birinin insanı öldürmeğe alışması gerektiğine inandığı için de öldürülecek bir suçlu çıkınca onu öldürmek üzere, işçileri ad listelerine göre sıraya uyararak görevlendiriyormuş. Öyle anlatılıyor.” (s.47).

İnsanların bir gün ölebileceği, buna inanması gerektiğini belirtirken insanın yazgısına karşı çıkamayacağı, çıkanların azınlıkta olduğunu söyler başkişi. Bu söylemlerden yola çıkacak olursak ölüm ve ölümün getirdiği sınırlı yaşam, varlığın korkularını bir kat daha arttırdığını görebiliriz. Varlık-gece-ifadesiz dil-korku birbirini tamamlar niteliktedir.

Bir karenin dört köşesi ve ortada kalmış, her bir köşeden bağımsız, korkak bireyin kendinden ve öteki’den uzaklaşması, asıl izlek olarak değerlendirilebilir. Gece, dil, korku kavramları kurgusal boyutta ben’liğin kaçışına zemin hazırlar.

B. Şüphe - Umutsuzluk -Yalnızlık

Anlatıda şüphe tek gerçek, umutsuzluk ve yalnızlık da başkişi yazar anlatıcının kaçışı ve uzak dünyalara sığınaşdır.

“Başımı almış gidiyorum...

Önemli olan, birtakım yolların olayı da okuyanı da bir yerlere ulaştıramayacağını, buna karşılık ancak bir iki yolun sonuna dek gidileceğini okuyana sezdirmemek... Buna çok dikkat etmeliyim. Kişileri de hem var kılmalıyım hem de belirsizlik içinde bırakmalıyım. Öyle düşünüyorum ya, gerçekte ne demek bu? Öznenin ara ara belirsizleşmesi...” (s.58).

Yukarıdaki söylemler, başkişinin umutsuzluğunu açıkça ortaya koymaktadır çünkü ne yaparsa yapsın bir yere ulaşılmayacağından emindir. Öznenin belirsizleşmesi korkunun ve yalnızlığın gereksinimidir. Korku içinde var olmaya çalışan ‘ben’ kendi zamanında ve uzamında kendi varlığını yitirir. Varlığın yok olmasıyla ulaşılan yeni ben’likte şüphenin, korkunun ve umutsuzluğun bütünlenmesi aklın kendi gerçeğini de değiştirir. Varlık-benlik-ruh artık hastadır ve bu gerçeğin bir diğer adı ‘delilik’ olabilir.

“Her delilikte’ diye belirtiyordu Jackson, ‘beynin’ birçok üst merkezini ya da benzer

bir ifadeyle, beyinsel altyapının en üst gelişim seviyesini veya daha da yakın bir ifadeyle, bilincin fiziksel temelinin anatomik dayanağını (...) etki altında bırakan bir hastalanma söz konusudur. Her delilikte, beynin üst merkezlerinin önemli bir kısmı, kalıcı veya geçici bir şekilde, bazı patolojik süreçler tarafından işlevsiz hale getirilir.” (Faucault, 2013:26).

Yukarıdaki anlatıda delilik, beyin fonksiyonlarının hastalanmasıdır, “Gece” adlı anlatıda ise başkişinin ruhsal boyuttaki yalnız, umutsuz kaçıışı ve herhangi bir yere varamayışıdır.

“Ölümcül bir hastalığın kaçınılmaz sonucunu bekler gibi, her sabah uyanıp kendini yoklayan, bugün de belki öyle geçecek; çok acı çekmeyeceğim belki, belki bugünü de çıkaracağım, diyen, gece uykuya dalmadan önce sabahı bir daha görebileceği umudunu gönlünden atmayan hastalar gibi.” (s.60).

Kendini ölümcül bir hastanın psikolojik ruh yapısıyla bir tutan başkişi, belirsiz bir geleceğin içinde her türlü varlığını da hastalıklı görür. Korku, kaygı ya da umutsuzluk onu karanlığın içinde sıradan insanlarmış gibi gösterse de ölüm gerçeğinin getirdiği derin belirsizlik benliğinden bir kez daha kaçmasına neden olur. Burada korku yerini umutsuzluğa, umutsuzluk ise yalnızlığa kendini bırakır. Şüphe zaten varlığın asıl simgesidir.

“İyi nedir? –İnsanda güç duygusunu, güç istemini, gücün kendisini yükselten her şey. Kötü nedir? Zayıflıktan doğan her şey. Mutluluk nedir? Gücün büyüdüğü duygusu –bir engelin aşıldığı duygusu. Doygunluk değil, daha çok güç; genel olarak barış değil, savaş; erdem değil, yetenek (Rönesans tarzı erdem, virtü, moralinsiz erdem). Zayıflar, nasibi kıtlar yıkılıp gitmelidir: bizim insan sevgimizin baş ilkesi ve onlara yıkılıp gitsinler diye de yardım edilmelidir.” (Nietzsche, 2000:6).

Yukarıdaki anlatıda Nietzsche; iyi, kötü ve mutluluğu tanımlarken “Gece” adlı anlatıda bu kavramların karşılığını şüphe-umutsuzluk-yalnızlık kavramları alır. Başkişi daima iyi’yi şüpheyile karşılar, kötü’yü umutsuzluğun belirsizliği olarak görür, mutluluğu ise yalnızlığın ötesine geçirmez. Yazarın söyleyiş ve olaylara bakış açısı Nietzsche ile benzerlik gösterir. Anlatıda yalnızlık ve umutsuzluğun içine bir de kararsızlık eklenince başkişi kendini iki ‘ben’e dönüştürür.

“Yazar mı kararsız, kişi mi? Bu defterin başından bu yana ‘ben’ diyerek konuşan, bir kişi mi? Kişi sayısının belirsizliği ya da alışlagelmiş bir söyleyişle, kişinin tutarsızlığı, benim işime ne ölçüde yarar? Okuyanın şaşırması gerek; okuyanın şaşması ürkmesi gerek. Dünyayı bütünüyle elimde tutabileceğim duygusu artıyor. En değişik kişilerin ben’liğini elimde tutabileceğim duygusu...” (s.99)

Yazar ve kişi artık iki öteki ben’dir. Her biri birbirinden bağımsız ve yine birbirine aynı çekimle bağlı iki kişilik. Biri dış dünya içinde dış gerçeği umutsuz, yalnız ve kararsız yaşarken öteki, simgeleşen bir dünyanın simge başkişisi olarak aynı ölçüde özgür, kalabalık ve mutludur. İki ayrı ben’i bütünleyen ise başkişinin henüz kaybolmayan umutlu yaşam

özlemidir.

"I. Tinin ve Ben'in Hastalığı Olarak Ele Alman Umutsuzluk Böylece Üç Farklı Görünüm Sunabilir: Bir Ben'i Olduğunun Farkında" Olmayan Umutsuz Kişi (Bu, Gerçek Bir Umutsuzluk Değildir); Kendisi Olmak İstemeyen Umutsuz Kişi Ve Kendisi Olmak İsteyen Umutsuz Kişi İnsan tindir. Ama tin nedir? Tin ben'dir. Ama ben nedir? Ben, kendine bağlı olan bir ilişkidir! Daha doğrusu ben, ilişki içinde bu ilişkinin içsel yönelimidir! ben, ilişki olmayıp ilişkinin kendine dönüşüdür." (Kierkegaard, 1973: 25).

Yukarıdaki anlatıda Kierkegaard, umutsuz kişiyi üç ayrı biçimde tanımlamış, ilki ben'i olduğunun farkında olmayan, ikincisi kendisi olmak istemeyen, üçüncüsü ise kendisi olmak isteyen umutsuz kişi. Gece adlı anlatıda ise umutsuz kişi kendinden kaçan ve kendi'si olmak istemeyen kişi olarak ortaya çıkar. Her gerçekten ve her yaşanmışlıktan korkan, kaçan, kararsız ve bir imgeye dönüşen ben'lik.

C. Kaçış - Yazgı - Düzeltme

Kaçış-yazgı-düzeltme kavramları anlatının bir başka simgesel değerleridir. Var olan yazgıdan kaçıp uzak, aydınlık zamanlara ve uzamlara sığınan başkişi anlatıcı yazar, her yaşanmışlığı düzeltme ile yeniden yazmaya çalışır.

"Dipnot

Her şey yoldan çıkmaya başlıyor. İyi. Belki de kötü. Ama ben kendime ne diye bakıyorum ki? Karar verdim mi?" (s.154).

Anlatıcı yazarın kendi içindeki karanlıklarda bocalaması, gerçek arayışındaki belirsizliği de gösterir. Başkişinin var olan yazgıdan mı yoksa kendi yalnızlığından ve umutsuzluğundan mı kaçtığı belli değildir. Daima bir kararsızlık içinde olan kişilik, düşlerin derinliğindeki arındırıcı dünyaya sahip olmak ister.

"Uykudan henüz uyanmış birinin incelikli olmayan yargılaması, düşlerinin başka bir dünyadan geldiğini değil de sanki kendisini başka bir dünyaya götürdüğünü varsayar." (Freud, 1996: 61).

Ben'in aydınlıktan kaçışı, yazgı kaçışıdır; gerçeklerin yarattığı umutsuz, şüpheli bir yaşamdan düş dünyasına kaçış. Başkişi için düş kavramı artık simgesel değer olmaktan çok sığındığı yeni bir dünyanın umutlu ve kalabalık uzamıdır. Bu kavramsal simge boyutunda 'ben' oldukça özgür ve huzurludur çünkü günlük yaşamın hiçbir sıkıntısı bu dünyaya ulaşmaz.

"Düş görüngüleri üzerine özenli bir derlemeyi kendisine borçlu olduğumuz yaşlı fizyolog Burdach (1838, 499), pek çok kez alıntı yapılmış bir yazısında bu kanıyı anlatır: Düşlerde, günlük yaşam, zahmetleri ve hazları, sevinçleri ve acıları ile asla

yinelenmez. Tersine, düşlerin başlıca amacı bizi onlardan arındırmaktır. Hatta aklımız bir şeylerle dopdolu olduğunda, derin acılarla perişan olduğumuzda ya da tüm zekâ gücümüz bir sorun tarafından emildiğinde bile bir düş, bizim duygusal durumumuza bürünüp gerçekliği simgelerle temsil etmekten başka hiçbir şey yapmayacaktır.” (Freud, 1996: 61).

Yukarıdaki anlatıda Freud, düşler için; insanın başka bir dünyaya gitmiş olduğu düşüncesini varsaydığını söyler. İnsan uykuda günlük yaşamın bütün sorunlarından uzak durur ve ruhun gerçekleri bir başka şekilde imgelerle görmesini sağlar. ‘Gece’ adlı anlatıda başkişi düş kavramında, bilincinde bastırıldığı bazı duygu ve düşüncelerini özgürce ifade eder ve kendi varlığını düşlerde sonsuzlaştırmaya çalışır. Düşlerde asıl varlığın ortaya çıkması konusunu Veysel Şahin, ‘Osmancık’ romanı üzerine yazmış olduğu makalesinde şöyle ifade eder;

“Bu açıdan Osmancık’ın gördüğü düş, bilincinde şekillendirdiği çoğu zaman olduğundan ve hissettiğinden farklı gösterdiği dünyanın değil, bilakis bilinçaltında bastırıldığı büyüme, yayılma ve kök salma arzusunun bilinçdışındaki yansımasıdır.” (Şahin, 2015: 117).

Yukarıdaki anlatıda belirtildiği gibi ‘düş’ kavramı, insanın bilinçaltında bastırıldığı bazı duyguların dışa yansımasıdır. Bu nedenle “Gece” adlı anlatıda da düş, bilincin yitirilmesi ve ‘yazgı’nın düzeltilmesidir.

Bu imgelerin bir başka şekli aynalardır.

“Dipnot

Artık aynalar içinde geziyor gibiyim. Kim ne hale geldi, kapı (çıkış kapısı) nerede, ben de bilmez oldum. Dipnotlarımın anlamı eridi gitti. Bir başka el katıldı yazıya. Kitabın, artık kitabım dediğim bir yazının her yanı delik deşik sanki. Herkes her yerinden içine sızabiliyor...” (s.161).

Kaçışın bir başka şekli de ayna simgesidir. Ayna, insanın hem kendi gerçeğini hem de ben’in gitmek istediği düş gerçeğini verir. İnsanın kendini yalansız gördüğü ayna, belirsizlik, yaşamdan kopma ve kaybolma olarak da değerlendirilebilir. Geçmişte hem dinsel hem de mitolojik bir kavram olan ayna, gücü ve koruyuculuğu simgelerken anlatının ben’inde yitirilmiş bir varlığı simgeler.

“Antik Mısır’da Ankh adı verilen ve birçok Mısır tanrısının yanında bulundurduğu bir işaret vardır. Yaşam anlamına gelen Ankh, güçlü olmayı ve koruyuculuğu ifade eder. Bu işaretin somutlaştığı nesne aynadır. El aynası olarak anlam kazanan Ankh, sonsuzluğa vurgu yapar. Mısırda aynaların şekilleri ise genellikle daireseldir. Bu niteliği dairesel zamana yani ölümsüzlüğe atıftır. MÖ 1300’lerde hüküm sürmüş Mısır Firavunu Tutankamon’un mezarında el aynası bulunur. Bu durum aynanın

Antik Mısır’da ebediliğe vurgu yaptığına ilişkin önemli bir işarettir” (Sümer, 2017: 1369)

Yukarıdaki anlatı, aynanın geçmişte sonsuzluğun yani ölümsüzlüğün bir yansıması olduğunu ifade eder. ‘Gece’ adlı anlatının kişiliğinde ise ayna, belirsizlik ve kayboluşu da içine alır, benlik, kaçış ve yeni bir yazgının yaşamına ayna ile karışır.

Aynanın düş gücünden sonra yine ‘gece’nin korkulu uykusuzluğuna dönen kişilik, ölüm gerçeğiyle karşılaşır. Ölümü önce korkak ve umutsuz karşılayan başkışı daha sonra sıradanlaştırarak kabullenmeye çalışır.

“Kaçmanın, kovalamanın, sevmenin, sevişmenin, yaşamanın, ölmenin ya da başkalarının kaçmasıyla, kovalamasının, yaşamasıyla ölmesinin kabak tadı verdiği olur.” (s.176).

Ölüm, başkışı için artık alışılacelmiş bir kavramdır, ‘kabak tadı vermek’ deyimi ölüme aşırı sıradanlık kazandırır. Yaşamın düzelmeye gibi bir şansı olmadığını kabullenen kişilik, direndiğini fakat bu direnişin başarılı sayılmadığını farkındadır.

Anlatı; karanlık, ölüm, yitirilmiş bir benlik ve elde edilemeyen umutlarla son bulur. Simgesel değerlerin hepsi, ölüm gerçeğinin içinde benliği binlerce parçaya böler ve ‘ben’ kendinde olmayan bir ‘ben’i karanlığa gömerek yok eder.

SONUÇ

Zıt düşünceler ve simgesel değerler, genellikle savaşların vermiş olduğu ruhsal ve bedensel yıkım ortamlarında belirginleşir. Kişilerin benliğindeki hiçlik, yitirilmişlik, saçmalık ve belirsizlik, düzende bulunan bütün değerleri altüst eder. Geleneksel değerlerden sıkılan yenilikçi ve simgesel anlatım, tüm kurallara ve tanımlara karşı çıkar. Bilinçaltı gerçeklerini olduğu gibi aktarmak isteyen yenilikçi yaklaşım, simgesel ifadelerle soyut bir dünyanın öteki kapılarını açar.

Bilge Karasu, Gece adlı anlatıda bütünüyle simgesel değerler kullanır ve gerçek olayları soyut dünyaya taşıyarak alışılmışın dışında bir kurgulama yapar. Okuyucu yakın tarihini kesitler halinde düş yaşama iç içe algılar. Anlatıcı yazar, gerçek-hayal zıt kavramlarını yeniden yorumlar ve dış dünyayı maddeden arındırarak ona soyut anlam kazandırır. Gece adlı anlatıda, mantık ve akıl kurallarıyla hareket edilmez çünkü bu iki rasyonel kavramı aşan düş dünyası varlıkları kendilerine öteki kapılar yaratır. Öteki kapıların ardında sayılan iyimserlik ve umut kişilerin yaşamla olan bağına güçlendirir.

Olağanüstü olayların da egemen olduğu anlatıda hem simgesel hem de gerçeküstü bir kurgu vardır. Anlatıcı yazar, yaşanmış tarihi olayları bir üst kurguda hayale dönüştürürken, hayali hakikatten ayırmaz. Okuyucu metin halkalarında gece-gündüz, varlık-yokluk, gerçek-düş, ölüm-yaşam gibi birbirine zıt fikirleri aynı anda yaşar. Buna

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

bağlı olarak zaman, uzam, kişilik çatışması anlatının ana izleği olarak gelişir. Daima kararsızlık, tutarsızlık ve belirsizlik içinde olan kişiler, yenedünya kurgusunda yazgıyı düzeltmeye çalışır.

Yazar, yaşanmış gerçeklere ve dış dünyaya karşı başkaldırı özelliğindeki anlatımıyla bilinçaltı derinliğinin hayal kırıklığını açığa çıkarır.

“Gece” adlı roman, sosyal, siyasi ve tarihi olayların insan üzerindeki etkisini soyut kavramlarla imgeye dönüştüren bir anlatıdır. Bireyin korkuları, şüpheleri, yalnızlığı, kaçışı ve umutları, yazarın ‘ben’ varlığında bütünlenir.

KAYNAKÇA

- Akman, İlyas (2017), “*Postmodern Dönemde Gerçekliğin Yitimi ve Bilge Karasu’nun Eserleri*”, **TurkishStudies**, Volume 12/22, p. 27-42, DOI Number:12123, ISSN: 1308-2140, Ankara.
- Alan, İbrahim (2005), “*Bilge Karasu’nun Hikayeciliği*”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.
- Ecevit, Yıldız (2001), **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Foucault, Michel (2013), **Akıl Hastalığı ve Psikoloji**, (Çeviri, Emre Bayoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Freud, Sigmund (1996), **Düşlerin Yorumu 1**, (Çeviri, Dr. Emre Kapkın), Payel Yayınları, İstanbul.
- Hacımale, Ataberk (2021), “*Bilge Karasu’nun Metinlerinde Birey ve Kaçış Arzusu*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt: 61, Sayı: 1, s. 151-176.
- Kierkegaard, Soren (1973), **Ölümcül Hastalık Umutsuzluk**, (Çeviri, M. MukadderYakupoğlu) Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Nietzsche, Friedrich, (2000), **Deccal Hristiyanlığa Lânet**, (Çeviri, Oruç Aruoba), Hi Yayınları
- Sümer, Necati (2017), “*Mitolojik ve Dinsel Bir Sembol Olarak Ayna*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 10, S. 52
- Şahin, Veysel (2010), “*Peyami Safa’nın ‘Fatih-Harbiye’ Adlı Romanında Simgesel Değerler*”, **Bilig**, S. 55, s. 147-164.
- Şahin, Veysel (2015), “*Kahramanın Sonsuz Yolculuğunda ‘Osmancık’ın Simgesel Halleri*”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 25, S. 2, s.109-121.

Şahin, Veysel (2016), “Yahya Kemal’in Şiirlerinin Simge Kurgusu ve Görüntü Düzeyleri”, **Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:2, Issue: 4, p.101-11

Şahin, Veysel (2017), “Cenab Şahabeddin’in Şiirlerinde Simgesel Kurgu ve Görüntü Düzeyleri”, **Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:3, Issue:2, p.182-196